

آبونه شرايطى

ممالك عثمانیهده سنه لکى (۶۵) ، التى
آبونى (۳۵) غروشدر .
ممالك اجنبیهده سنه لکى (۱۷) ، التى
آبونى (۹) فرانقدر .

اداره خانه

بابعاى چاده سنده اورخان بك خائنده
نومرو ۲۳-۲۶

امضارات

آبونه بدلى پشيددر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونيه قبول
اولنور . درج ايديامهين يازيلار
اعاده اولوعاز .

السلامة العامة

۱۳۳۰ . ۱۳۳۱ . ۱۳۳۲

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

دينى، علمى، ادبى، سياسى هفته لىق مجموعه اسلاميه در

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب و مدير مسئول : ع . اشرف اريب

عدد ۲۳۶

۱۲ ربيع الآخر ۱۳۳۱ پنجشنبه ۷ مارت ۱۳۲۹

جلد ۱۰

ایده رک خطا آلود جهت‌تری میدانه چبقاره بیلجک بر اقتدار کسب
ایتمش، محتاج ایضاح اولان نکاتی تشریح وتفصیله موفق اولمش،
مسائل فامضه آرسنده بر رابطه اساسیه تأسیسه صرف مقدرت ایتمشدر.
عالم اسلامده حرکات فکریه نک ظهور و صورت توسعک تدقیق
وتبسی جذا شایان اهمیت بر مسئله در. آثار فلسفیه نک ترجمه وانتشاری
زمانه قدر گذران ایدن مدت طرفنده کی حرکات فکریه، بوس بوتون
بر سیای خصوصیه مالکدر. بو دوردده ظهور ایدن اعظم آرسنده
فلسفه نقطه نظرندن الچوق شایان تتبع اولان ذوات علماء معتزله در.
ارباب اعتزالک برنجی درجهده تدقیق ایتمشدری مسائل، صفات الهیه،
اراده جزئیه، قضا وقدر کی مباحث مغلقه اولمشدر. معتزلین مناقشه
و مباحثه لری سیاسی بر جهته یعنی امامت مسئله سنه قدر ایلرله تمشدر
وامام مشروعک علامات فارقه سنک تعیین خصوصنده بر چوق مطالعات
سرد ایتمشدر.

مذهب اعتزال، عالم اسلامده ظهور ایدن مذهب لری اهمیتیلرندن
معدود اولوب ایکنجه درجهده بر چوق شعباته انقسام ایتمش واسع
بر مسلك اعتقادیدر. ارباب اعتزال مطالعه لری عقل ومنطقه توفیق
ایتمک غیرت ایده رک فکری لری کنیش بر ساحده و اولدجه سر بستانه
بر طرزده جولان ایتمشدر. اسلامده حیات فلسفیه علماء اعتزالک
همت لریه او یامش و بو مذهب فلسفه اسلامیه نک ظهورینه قدر افکار
متفکرینی اشغال ایلمشدر. حکماء اسلامیه نک نشر آثاره باشلادقلری
زمانلرده بیله ارباب اعتزال موقع فلسفیلری محافظه ایده بیلمشدر.
ابن سینادن اول کلمش اولان علماء اعتزالک آثارندن بزه قدر پک
آز بر شیئی انتقال ایتمش ایسهده شهر ستانی کی بعض اعظمک مؤلفاتی
ایله کتب کلامیهده مذاهب و فرقه معتزله حقیقه اولدجه تفصیلاتلی
معلومات درج ایلمشدر.

مباحث کلامیه حقیقه عالم اسلامده او یانان حرکات فکریه ریاستنده
حسن بصری حضرت لری کوریلور.

حکمیات فرقانیه تدقیق وتفسیر ایدن، مباحث کلامیه حقیقه
تبعات عمیقه ومطالعات دقیقهده بولنان ایلمک علم کلام عالمی حسن بصری
حضرت لریدر. مع مافیه او وقتلر هنوز علم کلام بر فن مدون حاله
افراغ ایلمامش اولدیغندن، مباحث کلامیه بر اصول و برمه توده توفیقاً
تدریس ایلمیور، هر بحث پارچه پارچه آیات واحادیثک تفسیر
وتشریحی صره سنده؛ ایضاح اولنیوردی.

حسن بصری تدریساتی فقه، حدیث وعلم کلامه حصر ایلمش
ایدی. علم کلام مناقشاتی، بر اصول، بر نظام دائره سنده وعلم آداب
ومناظره قواعدینه توفیقاً اول مشار الیهک تلامیذی آرسنده
ظهور ایتمشدر.

مناقشات مذکوریه وبونک نتیجه طبعیه سی اوله رق ظهور ایدن فرق
مختلفه ومذاهب متنوعیه دائر مجمل فقط قطعی معلوماتی شهر ستانی نک
آثار ومؤلفاتنده بوله بیلوروز.

عفو ایدرلر. اللهه ذاتاً بویله محسنلری سور. «سوره آل عمران
آیت ۱۲۸

« فاعف عنهم و اصفح ان الله يحب المحسنين = یا محمد! سن
اونلری عفو ایت، فناقلرینه مقابله ایتمه، شبهه سز الله محسنلری سور.»
سوره مائده آیت ۱۶.

« فبا رحمة من الله لنت لهم ولو كنت فظاً غليظ القلب لانفضوا
من حولك فاعف عنهم واستغفر لهم = اللهم رحمتی اثریدر که سن
اونلره قارشلی ملامیم طاورانیورسک. یوقسه اکر درشت سوزلی،
قانی قلبلی بر کیسه اولیدک سنک یانکدن طاغیلر لردی. او حالده
سن اونلری عفو ایت و آنلر ایچون استغفار ایت. «سوره آل
عمران آیت ۱۵۳.

« خذ العفو وأمر بالعرف وأعرض عن الجاهلین = عفو
صاریل، ایلمکی امر ایت، جاهلاردن ده یوز چوریر. «سوره آل
عمران آیت ۱۹۸.

احمد نعیم

اسلامده فن وفلسفه

معتزلین

فرقان مبین واحادیث نبویه نک الهیات وحکمیاته عانداولان پارچه لری
هجرت پیغمبرینک داها برنجی عصرندن اعتباراً نظریات فلسفیه ایچون
پک زنکین بر موضوع تشکیل ایتمک باشلامشدردی. آثار فلسفیه
یونانیه نک لسان عربییه نقلندن خیلی زمان اول، عالم اسلامده بر
حرکت فلسفیه تولد ایتمش اولدینی محققدر. اوروبالی تاریخ علوم
مؤلفلرندن بعض ذواتک جهان اسلامیهده فکر حکمتک ظهورینه
منشأ اوله رق کتب فلسفیه یونانیه نک لسان عربییه نقلی زمانتی کوسترملری
یا کلمش و خطا آلود بر ادعادر. جناب حیدرک حکمیات الهیه و اخلا
قیه سندن صرف نظر ایلمسه بیله؛ مشار الیهک دور خلافتنده؛ علم
کلامک اساسلری احضار ایلمک باشلانمش اولدینی شبهه سزدر. اسلامک
کندیسنه مخصوص بر فلسفه سی، بر حکمت عالیه سی واردر. فلسفه
اسلامیه نک منشأ و منبیهده قرآن کریم واحادیث نبویه در. یعنی حکمت
اسلامیه بر نسیلری قرآن کریم واحادیث پیغمبریه مندجدر. آثار
فلسفیه یونانیه هنوز عربجهیه نقل ایلمه مش اولدینی بر زمانده صفات
الیهیه، ومباحث روحیه حقیقه متفکرین اسلامیه آرسنده پک تدقیق
مباحثات جریان ایتمش اولدینی آثار اسلافک تدقیقه تحقیق و اثبات
اولنه بیلور. بالآخره کتب قدیمه نک عربجهیه نقلی ساحه تدقیق توسیعه
خدمت ایتمش وعالم اسلامده فنون ریاضیه وطبعیه نک انتشار و ترقیسنه
بر مبدأ حاضر لامشدر. بر حالده که فلسفه یونانیه وهندییه کسب
وقوف ایدن علماء اسلامیه مذاهب مختلفه فلسفیه تدقیق وتببع

فرق مختلفه ارکانه قارشی سرد ایتدکاری اعتراضات وادله نك ذکريله اکتفا ایدلمشدر . بوکي کتابلردن مطلوب معلوماتی الیه ایدم بیلیمک هم وقته ، هم ده یوریجی برتبعه محتاجدر .

حسن بصری [*] اعتقادات و عملیاتده پایه فتوایی احراز ایتمش اولدیغندن هر کس هر تورو شهبه لرینی کندیسنه عرض ایدرلردی . ایلك دفعه میدان مناقشه آیلان قضا ، قدر و صفات الله مسائلی اولمشدر . حسن بصری جبر معتدل اصولی قبول ایدرک تلامیذینه ده بو عقیده بی تعلیم ایدردی . دور حیدرده ظهور ایدن خوارجله غلاة شیعه نك برسوری سفسطه دن عبارت اولان مدعیات غریبه و معتقدات عجیبه لری بر طرف ایدیا برسه ، متفکرین اسلامیه آرهنده ایلك دفعه قورجالانان مسائلك قضا ، قدر و اراده جزئیه کی مباحث دقیقه اولدینی آکلاشیلور . بودورک متفکر دماغلری اوزرنده فلسفه یونانیه نك هیچ بر تأثیری اولمامشدر . چونکه او وقت عالم اسلامده هنوز آثار قدیمه مندرجاتنه وقوف پیدا ایدیله مشدی . مذهب اعتزالک ظهورندن اول (قدر) مسئله سی مناقشات مهمه یه یول آچمش ، ایلك دفعه حسن بصری تلامیذندن معید و عطا بن یاسر نامنده ایکی ذات بو باده سرد مطالعاته قیام ایتمشلردر . بونلر کندیلرینه قدریون نامی ویرمشلر و انسانک خیر و شری اختیار یله حصوله کتیردیکی نتیجه سنی چیقارمشلردر . معیدک قدر حقدیمه کی نشریاتی افکار همومیه ده بک چوق هیجانی موجب اولدیغندن مرقوم خلفاء امویه دن عبدالملک طرفندن هجرتک سکسانجی سنه نده صلباً اعدام ایدلمشدی . عینی فکر و مسلکی تعقیب ایدن ابومروان دمشقی ایسه هشام ابن عبدالملک امریله شامک قابوسنه آصیلمشدر .

ابومروانک ، افکار و ملاحظاتی سر بیستانه اعلاندن چکینمز ، هیچ بر قیده رعایته لزوم کورمز بر شخص اولدینی آکلاشیلور . عطا بن یاسرکه امهات محترمه دن میمونه حضرت ترینک آزادی کوله سی ایدی . اراده مسئله سنده ارباب اعتزاله یشرو اولمشدر . انسانک باجمله افعالی کنندی اختیار و اراده سیله یا بمقدمه اولدیغنی اعلان ایدنلره اولجه (قدریه) اسمی ویرلمشدی . قدریه لر انساندن صدور ایدن نه بی ، کوتی بوتون افعال و حرکاتک خالق ینه انسانک کندیسیمی اولدیغنی تعلیم ایدرلردی .

بونلر ظلم ، شر ، کفر و سائر معاصینک تقدیر الهی ایله اولدیغنی سردواتیانه قدری کلیاً انکار ایتمشلردر . ارباب اعتزال اراده مسئله سنده

[*] حسن بصری ، ابوسعید بن جعفر کتیه سیله مشهوردر . مشارالیه هجرتک یکرمی برنجی تاریخنده تولد ایتمش و سکسان طفوز یاشنده اولدینی حالده یوز اونجی سنه هجریه سنده ارتحال ایلشدر . پدری اصحاب کرامدن زید بن ثابت الانصارینک کوله سی و والده سی ده ازواج طاهرات نبویه دن ام سلمه حضرت ترینک جاریه سی ایدی . کندیسینک اصحاب کرامدن بر چوق ذاتک شرفیاب ملاقاتی اولدینی محققدر . اتقا و عرفانیله جهان اسلامده ابدی برنام ذی احترام بر ایشدر .

فقه ، حدیث ، کلام و حکمیات تدریساتیله مشغول اولمش و کندیسندن علم و عرفانلریله مشهور بک چوق اعظم اخذ علوم ایلشدر . حسن بصرینک ابن عباس حضرتلردن حدیث و تفسیر تعلم ایلدیکی سرویدر .

فی الحقیقه شهرستانی [*] ، عالم اسلامده اویانان حرکات فکریه ، ظهور ایدن مذاهب مختلفه حقدیمه قناعت بخش و شایان وثوق و اعتماد معلومات ویره بیلیمشدر .

شرح مواقف و شرح مقاصد کی امهات کتب کلامیه ده مسالک ارباب اعتزاله دائر مدال و اساسی معلومات مندرجدر . فقط بونلر طویلو بر صورتده اولیوب مباحث کلامیه تعقیب اونورکن بر مسئله حقدیمه فرق مختلفه اربابنک رأی و مظالمه لری و بو باده کی استدلاللری بالمناصبه ایراد اولمق صورتیله تشریحاته کیریشلمش و اهل سنت علماسنک

[*] ابوالفتح محمد بن ابی القاسم عبدالکریم شهرستانی ، مشاهیر متکلمین اسلامیه دندر . مشارالیه ک علم فقه و فلسفه ده احراز ایتمش اولدینی شهرت شایعه نسبتده اقتدار و دهاسی بولندینی آثار و مؤلفاتک تدقیقندن آکلا . شیلور . مشار الیه هجرت نبویه نك ۷۹ : سنه سنده خراسان ملحقانندن یشابور ایله خوارزم آرهنده واقع (شهرستان) نام قصبه ده تولد ایتمش اولدینی ایچون (شهرستانی) لقبیه اشهار ایلشدر .

مولدینه نظراً شهرستانی نك تورک عرقه منسوب فضلان اولدیغنه حکم ایدیله بیلر . شهرستان ، ابی القاسم عبدالکریم اقتدارنده داها بک چوق اعظم حکمایه مهد ظهور اولمشدر .

شهرستانی او وقتلرده فضیلت علمیه لری شهرتکیر آفاق اولان (احمد الخوانی) ، (ابونصر القشیری) ، (ابوقاسم الانصاری) کی ذواتن فقه ، حدیث ، کلام و حکمت عالیله تحصیل ایتدکن صوکره مولدینی ترکه بغداده هجرت ایتشدر .

هجرت نبویه نك بشیوز اون تاریخلرنده شهرستانی بی بغدادده تدریساتیله مشهور اعظم علما میاننده کور یوروز .

بر حالده که مجلس عرفانی اکابر زمانک ملازمتکاه فضائل نثاری حالی آلمشدی . شهرستانی اشعری المذهب اولدیغندن معتزله ، فلاسفه و مذاهب سائر اربابیه مناقشات و مباحثات دائمه ده بولنوردی .

شهرستانی علم کلام و فلسفه ده عالم اسلامک معروف و شعشه دار سیالردن صایبور . حکمت و فلسفه ایله شرع و دینی توحید خصوصنده بک چوق مساعی خدا پسندانده بولتمشدر . فلسفه ایله فرط اشتغالی ، دین ایله حکمتی توحید خصوصنده کی غیرت متبحرانه سی ، کوته بین بعض ارباب تعصبک عروق جهالتلری تحریک ایتمش اولدیغندن حقدیمه نابجا تعریضلرده بولتمشدر . فقط شهرستانی نك پایه عرفانی بوکی عجزه نك هدف تشنیمی اولمقدن بک یوکسکدر .

اساساً متعرضین ، مشارالیه ک قدرت علمیه و فلسفیه سی قارشوسنده فک دهانه مقتدر اوله مدقلردن آرقه دن آرقه یه تعریضاتده بولمقله تشنیمی صدره چالیشیورلردی . قاره بولوظلر حرزات شمسیه نك آتشین تأثیراتی آلتنده بک چابوق طاغیلدقلری کی متعرضینده شهرستانی نك مدلل و مقنع تقریراته قارشی حضورنده آغیز آچه میهرق برر کوشه یه صیویشیورلردی . شهرستانی حقدیمه او زمانلرده روا کوریان تشنیعات غرضکارانه مشار الیه ک قدر و منزلت عرفانی بوس بوتون اعلا ایلشدر .

شهرستانی تدریسات و تألیفاتنده اشعری مذهبی مدافعه ایتمش و شرع و حکمتک تألیفه چالیشمشدر .

مشارالیه آلمش دو قوز یاشنده اولدینی حالده ۵۴۸ هـ تاریخنده ارتحال داربقا ایلشدر . اخلافه بر اقدینی آثار مجلده میاننده : (کتاب الملل و النحل) (نهاية الاقدام فی علم الکلام) ، (المناهیج و الیابان) ، (کتاب المصارعه) ، (تلخیص الاقسام للمذاهب الانام) کی مؤلفات معظمه ، اک قیمتدار کتب علمیه صره سنده تعداد اولنه بیلورلر .

مشارالیه ک (کتاب الملل و النحل) عنوانی اثر عالیسی اولجه لاتینجه یه ترجمه ایدلمش اولدینی کی بالآخره انگلیز ، فرانسز و آلمان لسانلرینه ده نقل و ترجمه ایدلمشدر .

شو صورتها ایضاح ایشدی : (مؤمن بمذوح در . فاسق اینسه مدحه مستحق اولدیغندن مؤمن اوله من . فقط فاسق یعنی کناه کبائر مرتکبی کلمه شهادت کتیردیکی واعمال شرعیہی ایضا ایتدیکی جهتله کندیسنه کافرده دینله من . بلا توبه وفات ایدرسه ابدیاً دوزخده قالیر . چونکه یوم عقباده انسالر بری اهل جنت دیکری اهل جهنم اولمق اوزره یالکیز ایکی فرقه آیرلمشدر . آرهلرنده اوچنجی برفر قه یوقدر . فقط فاسقت در کوسی کافرک در کوسی فوقده اوله . جغندن بالطبع فاسقت عذابیه ده بالنسبه خفیف اولمق ایجاب ایدر .) واصل بالاخره صفات التهمیهی ده انکار ایشدر . واصل ، وحدانیت ربانیهک تحققی ایچون صفات یزدانیهک نفی لازمدر دیوردی . صفات ازلیه ایله متصف بر (الله) تصوری واصلک ذهنی بردرلو قابلایه میور و دیوردی که : ذات باری به برصفت ازلیه اثبات ایدن کیسه ایکی الله وجودینه اعتقاد ایش اولور .

واصلک تلمیذانی بومسئلهی تشریح ایچون بوجه آتی اوچ دلیل ایراد ایشدر :

۱ . — ذات الوهیه زائد اوله رق بر طاقم صفتلرک بولندیغنی قبول ایدیلیرسه صفات مذکورنک یا حادث و یا قدیم اولملری ایجاب ایدر . حادث اولورلرسه ذات الوهیتک محال حوادث اولسی اقتضا ایدر که منافی وجوددر . قدیم اولورلرسه تعدد قدماء لازم کلیر . حالبوکه ذات التهمیهی دن باشقه قدیم بولندیغنه قناعت کفری مستلزمدر .

۲ . — ذات بارینک قادریت و عالمیتی واجب اولدیغندن غیره محتاج اولمز . بناءً علیه جناب حقه ذاتنک غیری صفات اثباتنه حاجت یوقدر .

۳ . — ذات الوهیه اثبات ایدیلن صفات ، صفات کمالیه اولدیغندن جناب حقتک ذاته زائد اوله رق بوکبی صفات ایله قیامی قبول ایدیلیرسه جناب اقدسک بذاته ناقص اولوب غیر ایله استکمال ایتدیکنه قائل اولمق ایجاب ایدر که بونی هیچ برصاحب فکر و ادعان ترویج ایدمه من . بناءً علیه جناب باری کرچه عالمدر ، قادردر ... الخ فقط کندیسنک علم ، قدرت ... الخ کبی ذاته زائد اوله رق صفتلری یوقدر . ذات اقدس التهمیهی معلوماته تعلق اعتباریه عالم ، مقدوراته تعلق اعتباریه ده قادردر .

م . شمس الدین

واصل ، عمر و بن عبید نامنده کی عالمه اجرا ایشدیکی مباحثاتی جامع اولمق اوزره (کتاب السبل الی معرفة الحق ، کتاب فی الدعوه ، کتاب طبقات اهل العلم والجهل) عنوانلری آلتنده بر قلاچ ده رساله یازمشدر . روایتیه نظراً واصل (ر) حرفنی (غ) کبی تلفظ ایتدیکندن کندیسیله استیزا ایدله سنه میدان ویرمه مک ایچون خطابه و نطقلرنده وائشای تدریساتده (ر) حرفنی حاوی برکله تلفظندن صوکه درجه اجتناب ایدر مش ، عینی معنایی افاده ایتک اوزره باشقه کله و جاهلر ایرادی مجبوریتنده قالدیغندن خطابهلری غایت اوزون اولور مش .

قدریلرک فکرنی قبول ایشلمشده (القدریه مجوس هذه الامة = بوامتک مجوسیلری قدریلردر) حدیثه ماصدق اولمقندن احترازاً کندیلیرنه (ارباب عال و توحید) اسمنی ویرمشلردر . معتزلین دیورلردی که : (انسان حقیقه اصاحه مراعات ایتک ، مطیع اولان قولره خیرایله مکانات و بر مک جناب حقه واجبدر و بوجوب مقتضای عدالتدر .) بو عقیده لرینه استناد ادر که ارباب اعتزال کندیلیرنه (اهل عدل) عنوانی وریورلردی .

صفات التهمیهی احکام ذهنیه دن عد یعنی ذات الله ایله قائم صفات قدیمیه نفی ایتک صورتیه تعدد قدمانیتونه میدان ویرمدکلری جهتله ده (اهل التوحید) نامنی آیلورلردی .

مذهب اعتزالک مؤسسعی (واصل بن عطا) نامنده برذانددر . واصل هجرتک سکسانجی سنه سنده مدینه ده تولد ایشدر . کندیسنک بی مخزوم آزادیلرندن اولدینی مرویدر . تاریخ وفاتی ۱۳۱ هجری سنه هجریه سنه تصادف ایدر .

واصل ، حسن بصرینک تلامیذندن ایدی . مرتکب کیره نک ایمانی مسئله سنده استادینک فکرنه مخالف رأی و مطالعه ده بولندیغندن حسن دن آیرلمش و مذهب اعتزالی تأسیس ایشدر . شویله که : حسن بصری تدریساتده بولنورکن بر شخص کلهرک مشارالیه خطاباً : (حضرت استاد زمانمردده بر جماعت ظهور ایتدی که کناه کبائر ارتکاب ایدنلری تکفیر ایدیورلر .

دیگر بر جماعت ده کافر اولان بر شخصک طاعات و عباداتی کندیسنه هیچ بر فائده ویرمدیکی کبی ؛ ایمان ایله برابر اولورسه ؛ معصیت ده مضر دکدر ادعاسنده بولنیورلر . بزبونلرک هانکیسنه اعتقاد ایدمه جکیز ؟)

سؤالی ایراد ایشدی .

حسن بصری جواب ویرمه که حاضر لاندینی انشاده تلمیذانی میاننده بولنان واصل بن عطا اورتهیه آتیه رق : کناه کبائر ارتکاب ایدن کیسه نه مؤمن نه ده کافردر . کفر ایله ایمان آره سننده بر منزله ده در .) جوانی ویرمش و خلقه تدرسدن قیامله مسجدک دیرکلرندن برینه طایانه رق اطرافنه طویلانان خلقه بو بایده کی مطالعه سی آکلامغه باشلامشدی . بو انشاده حسن بصری : (قد اعتزل عننا واصل = واصل بزذن ایرلدی) دیمش اولدیغندن واصل و طرفدا . رانه اوندن سوکره (معتزله) نامی ویرمشدر .

واصل [*] اووقت باشنه طویلانان خلقه بو بایده کی فکرنی

[*] واصل بن عطا ابو الحذیفه کنیه سیله مشهور اولوب هجرت نبویه نک سکسانجی تاریخنده مدینه منوره ده تولد ایشدر . بالاخره بصریه کیده رک حسن بصرینک درس لرینه ملازمته باشلامشدر . واصل فوق العاده نطوق بر ذات ایدی . شاعر شهیر (بشار بن برد) ایله یک چوق معارضه لری وارددر . واصل ۱۳۱ تاریخنده ارتحال ایشدر . کندیسنک بر قلاچ اثری اولدینی روایت ایدیور . « کتاب اصناف المرجه » ، « کتاب فی التوبه » ، « کتاب المنزله بین المنزلین » ، « کتاب معانی القرآن » ، « کتاب الحطب فی التوحید والعدل » اسمنده کی مؤلفات بومیانده تعداد اولمقده در .